

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงชุมชนปกากะญอ ชุมชนบ้านแม่เหาะ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

A STUDY OF CHANGES IN THE KAREN PAGAGAYAW, BAN MAE HOH COMMUNITY,
MAE HOH SUB-DISTRICT, MAE SARIANG DISTRICT, MAE HONG SON PROVINCE

สุดฤทัย พงษ์ประเสริฐ*

Sudruthai Pongpraseart

E-mail: pongprathai@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา การเปลี่ยนแปลง และปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ของชาวปกากะญอบ้านแม่เหาะ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประชากรที่ใช้ศึกษา ได้แก่ ประชากรในชุมชนบ้านแม่เหาะ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพนี้ คือ แบบสอบถามปลายเปิด จำนวน 4 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ บริบทชุมชนบ้านแม่เหาะ สภาพชีวิตของชุมชนบ้านแม่เหาะ ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนบ้านแม่เหาะ โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ อ้างอิงเปรียบเทียบกับข้อมูลในเอกสารงานวิจัยอื่นๆ

ผลการวิจัยพบว่า ชาวไทยภูเขาเผ่าปกากะญอบ้านแม่เหาะ ได้มีวิถีชีวิตที่แตกต่างไปจากเดิมที่เคยปฏิบัติกันมา ไม่ว่าจะเป็นในด้านปัจจัยภายในของสังคม และปัจจัยภายนอกที่เกิดขึ้นจากกระแสของการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยใหม่ ซึ่งมีปัจจัยเป็นสิ่งที่สำคัญที่ส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคือ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ย่อมทำให้เกิดผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบต่อชุมชนบ้านแม่เหาะควบคู่กันไป เหตุที่เป็นดังนี้ก็เนื่องมาจากการที่ระบบทางสังคมและวัฒนธรรมของมนุษย์มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอยู่ตลอดเวลา

คำสำคัญ : การเปลี่ยนแปลง, ชุมชนปกากะญอ, ชุมชนบ้านแม่เหาะ

ABSTRACT

The objective of this research article is to study the historical change a factors that cause change of the Karen people, Ban Mae Ho, Mae Sariam District, Mae Hong Son Province. The population used to study is population in Ban Mae Ho community, Mae Sariam District, Mae Hong Son Province, 30 people. The tools used in this qualitative research are 4 open-ended questionnaires, consisting of 1. general information about interviewees of the Ban Mae Hoa community context of life conditions of Ban Mae Hoa community, factors that cause changes within the Ban Mae Ho community By analyzing data from data collection from interviews, reference and comparing information in other research was conducted.

The research found that Thai people, Karen Mountain, Ban Mae Ho have a different way of life that was previously used. Whether in terms of internal factors of society or external factors arising from the flow of change according to the modern era both result in the change.

*นักศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

These factors cause both positive and negative impacts to the Mae Hoa community in parallel. The reason is because social and cultural systems of human beings are constantly connected.

Keywords : change, Karen community, Ban Maehoa community

บทนำ

ประเทศไทยประกอบด้วยกลุ่มชนชาติพันธุ์ต่าง ๆ อาศัยอยู่ปะปนกันมากมายหลายกลุ่ม เช่น มอญ เขมร จีน ลาว และชนกลุ่มน้อยต่างๆ โดยแต่ละกลุ่มจะมีการติดต่อสัมพันธ์กันกับกลุ่มชนที่อยู่แวดล้อมตน ซึ่งแต่ละกลุ่มชนชาติพันธุ์ทั้งหลายล้วนมีประวัติความเป็นมา มีสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์แตกต่างกันไป รวมทั้งชุมชนชาวปกากะญอ ก็เป็นกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคนไทยอย่างมาก มีภูมิปัญญาเป็นของตนเอง ซึ่งสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงสังคมสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นบูรณาการ มีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง แต่สภาพสังคมและวัฒนธรรมของมนุษย์นั้น จะมีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาหรือที่เรียกกันว่า พลวัต (Dynamic) ไม่มีสังคมและวัฒนธรรมของมนุษย์กลุ่มใดที่หยุดอยู่นิ่งคงที่ (Static) โดยเฉพาะในกระแสยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) รวมถึงวิถีชีวิตของปกากะญอด้วย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของปกากะญอนั้นมีสาเหตุมาจากปัจจัยต่าง ๆ ทั้งปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอกทำให้เกิดผลกระทบในด้านต่าง ๆ เช่นการประกอบอาชีพ วิถีชีวิตชุมชน ซึ่งจะมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไปในลักษณะของการปรับปรนทางวัฒนธรรมเข้าหากัน ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงในสังคมบางแห่งจะมีลักษณะ

เป็นไปอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมนี้ มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของสมาชิกในชุมชนเป็นอย่างมาก บางกรณีก็นำไปสู่สภาพชีวิตที่ดีกว่าเดิม แต่บางกรณีก็นำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ ทางสังคม (จำนง อติวัฒนสิทธิ์, 2540, น.40)

ชาวบ้านแม่เหาะ หมู่ที่ 4 ตำบลแม่เหาะ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นหมู่บ้านปกากะญอ มีการตั้งบ้านเรือนทั้งสิ้น 300 หลังคาเรือน ได้อาศัยอยู่ในพื้นที่นี้มาประมาณ 90 ปี มาแล้ว ในชุมชนมีการพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ อย่างต่อเนื่อง แต่ยังมีบางส่วนยังมีการคงอยู่ของวัฒนธรรมเดิมๆ โดยเฉพาะคนรุ่นเก่า ที่ธำรงรักษาวัฒนธรรมอย่างไม่เสื่อมคลาย แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นได้มาจากแนวความคิดของคนรุ่นใหม่ที่ต้องการเปลี่ยนถ่ายวัฒนธรรมและปรับปรุงวัฒนธรรมบางอย่างให้เข้ากับยุคสมัย พร้อมทั้งก้าวไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชน

ผู้วิจัยมีความเกี่ยวพันในชุมชนเนื่องจากปฏิบัติหน้าที่งานสอนในโรงเรียน ในเขตชุมชน พบเห็นการเปลี่ยนแปลงตลอดการปฏิบัติงาน จึงทำให้ผู้วิจัยต้องการทราบถึงการเปลี่ยนแปลงของชุมชนเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนปกากะญอให้รักษาวัฒนธรรมและประเพณีของตนเองต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของชาวปกากะญอบ้านแม่เหาะ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

2. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของ
ชาวปกากะญอบ้านแม่เหาะ อำเภอแม่สะ
เรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

3. เพื่อศึกษาปัจจัยการเปลี่ยนแปลง
ของชาวปกากะญอบ้านแม่เหาะ อำเภอแม่
สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากรคือ ชาวบ้านหมู่
ที่ 4 บ้านแม่เหาะ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัด
แม่ฮ่องสอน จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูล
หลัก (Key Informants) นั้น ผู้วิจัยเลือกจาก
ผู้รู้ในท้องถิ่น ได้แก่ ผู้อาวุโส ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำ
ชุมชน ครู พระสงฆ์ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มพ่อบ้าน
กลุ่มเยาวชน

ขอบเขตด้านเนื้อหา คือ ศึกษาสภาพ
ชีวิตของของชุมชน ศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถี
ชีวิตของของปกากะญอบ้านแม่เหาะ ศึกษา
ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต
ของปกากะญอบ้านแม่เหาะ ทั้งเหตุปัจจัย
ภายนอกชุมชนและปัจจัยภายในชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กำหนดเกณฑ์การเลือกพื้นที่อำเภอ
แม่สะเรียง เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา
ทำให้มีการอาศัยอยู่ของชนชาติพันธุ์มากมาย
และเป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยได้ประกอบอาชีพประจำ
อยู่ที่นี่ และสิ่งสำคัญมีปกากะญอเป็นส่วน
ใหญ่ของพื้นที่

2. รวบรวมข้อมูลจากบุคคลที่
สัมภาษณ์และเอกสารอ้างอิงที่เกี่ยวข้อง

3. จัดทำเครื่องมือในการวิจัย
ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ

4. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้และประมวลผล
ข้อมูล

ผลการวิจัย

1. สภาพชีวิตดั้งเดิมของปกากะญอ
เป็นแบบเรียบง่าย ครอบครัวเป็นครอบครัว
ใหญ่กลายเป็นครอบครัวเดี่ยว มีป่าไม้และ
ภูเขาล้อมรอบบริเวณชุมชนก็กลายเป็นพื้นที่ที่
มีการบุกเบิกเพื่อทำกิน มีการทำเกษตรกรรม
แบบยังชีพ เริ่มมีการค้าขาย และอาชีพอื่นๆ
เพิ่มขึ้น การปกครองในหมู่บ้านมีผู้อาวุโสเป็น
ผู้ปกครองในหมู่บ้านควบคู่ไปกับการปกครอง
ส่วนท้องถิ่น การศึกษาจากที่ไม่มีโอกาสทาง
การศึกษาเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากมีโรงเรียน
ขยายโอกาสในชุมชน ศาสนาเพิ่มมากขึ้นจาก
เดิมมีการนับถือผีบรรพบุรุษ วัฒนธรรมภาษา
และการแต่งกายจากเดิมเป็นวัฒนธรรมและ
ภาษาของท้องถิ่นก็เปลี่ยนแปลงไปตามสมัย
นิยม

2. ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
คือภายในได้แก่ การเพิ่มของประชากร ความ
ต้องการทางวัตถุ ความเชื่อและวัฒนธรรม
ปัจจัยภายนอกได้แก่ การพัฒนาของภาครัฐ
การพัฒนาของภาคเอกชน ด้านการศึกษา ด้าน
ความเจริญทางสาธารณูปโภค ด้านเทคโนโลยี

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาจากจุดประสงค์ข้อที่ 1
พบว่า ด้านครอบครัว ชุมชนปกากะญอมี
ชีวิตความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย มีความ
เอื้อเฟื้อต่อกัน ครอบครัวเป็นครอบครัวใหญ่
เนื่องจากสมัยก่อนไม่มีการวางแผนคุมกำเนิด
ทำให้มีบุตรมาก จึงอยู่กับแบบครอบครัวใหญ่
มีการนับถือผู้อาวุโสให้เป็นผู้นำหมู่บ้าน ยึดถือ

การทำอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก การใช้แรงงานมักจะเป็นแรงงานในครัวเรือน มีการแลกเปลี่ยนสิ่งของด้วยสิ่งของ ไม่มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนกัน สอดคล้องกับ วราคม ที่สุกะกล่าวว่า สังคมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์เราก็ก่อกับบิดามารดาที่อาศัยอยู่รวมกันเป็นครอบครัว เป็นหมู่บ้าน เป็นเผ่า เราได้รับการเอาใจใส่ดูแลในสิ่งแวดล้อมของสังคมครอบครัวหากละเลยการดูแลเอาใจใส่สังคมที่เราอาศัยเกิด เจริญเติบโต และพัฒนาความรู้ความสามารถก็จะลดน้อยลงไป

จากการศึกษาจุดประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ด้านครอบครัว ปัจจุบันชุมชนบ้านแม่เหาะมีการปรับเปลี่ยนกลายเป็นครอบครัวเดี่ยว ประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก ไม่นิยมมีบุตรหลายคน แต่ยังมีเลี้ยงดูผู้สูงอายุบ้าง แต่เป็นส่วนน้อย ประชากรคนหนุ่มสาวในชุมชนก็จะมีจำนวนน้อยลงเนื่องจากออกไปศึกษาต่อในพื้นที่อื่นๆ ผู้คนคาดหวังกับอนาคตข้าราชการมากขึ้น บางส่วนหางานทำข้างนอกชุมชน คนในชุมชนส่วนใหญ่จะเหลือแต่ผู้สูงอายุ และเด็กอภิปรายได้ว่าโดยทั่ว ๆ ไปสังคมจะไม่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วแบบที่เรียกว่าแบบค่อยเป็นค่อยไป การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ย่อย ๆ กล่าวถึง ความเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างบิดา มารดากับบุตร ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับชาวบ้าน หรือความสัมพันธ์ระหว่างผู้น้อยกับผู้ใหญ่ ซึ่งกล่าวได้ว่าหากได้มีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ เป็นระยะเวลานานๆ ก็อาจมีผลทำให้ความสัมพันธ์ที่เป็นแบบแผนหรือความสัมพันธ์ระดับโครงสร้าง

ของสังคมจริงๆ เปลี่ยนแปลงไปได้ ซึ่งก็ถือว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงในระดับสถาบันแล้ว

จากการศึกษาจุดประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ด้านครอบครัว การเปลี่ยนแปลงปัจจัยภายใน พบว่า การเพิ่มของประชากร ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ที่มาจากการแต่งงาน จากการวิจัยว่า สมัยตั้งชุมชนใหม่ ๆ นั้น ชุมชนปกากะญอบ้านแม่เหาะ ยังไม่มีการคุมกำเนิด และไม่รู้วิธีการคุมกำเนิดและหนุ่มสาวในขณะนั้นยังนิยมมีคู่ครองกันเมื่ออายุยังน้อย จึงทำให้มีประชากรมีอัตราการเกิดสูง ครอบครัวละ 4-5 คน ทำให้เกิดความต้องการในการใช้ที่ดินเพื่อการผลิตมากขึ้น รวมทั้งมีคนเข้ามาอยู่ในชุมชนด้วย จึงมีความต้องการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มสูงขึ้น จึงเกิดการแก่งแย่งแข่งขันกันหาอยู่หากิน ปัจจุบันจากการศึกษาสรุปว่า ประชากรทั้งหมดเป็นชาวไทยภูเขาปกากะญอ นับถือศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ แต่ชาวบ้านจำนวนมากต้องกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งอัตราการเพิ่มของประชากรบ้านแม่เหาะที่หลากหลายนี้อมีส่วนส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวไทยภูเขาเผ่าปกากะญอ บ้านแม่เหาะได้ ซึ่งสอดคล้องกับ พัทธภรณ์ อุทยาน (2541) ที่กล่าวว่า การพัฒนามักจะมุ่งเน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และมุ่งหวังความเจริญเหล่านี้ขยายไปสู่ชนบทต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1) ด้านครอบครัวและประชากร ชุมชนควรมีการรณรงค์ให้มีการเข้าร่วมกิจกรรมร่วมกันเป็นกิจกรรมภายในเครือญาติ ภายในชนเผ่า เช่น การมัดมือ การจักสาน การเล่ามุข

ปาฐะ หรือกิจกรรมที่เป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น

2) ด้านภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งชุมชนอนุรักษ์ผืนป่า ให้ชุมชนเป็นผู้คิด ตัดสินใจในการดูแลรักษาป่า มีการปลูกป่าทดแทน นำแนวความคิดทางศาสนา

3) ด้านเศรษฐกิจ ผู้นำชุมชน หรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรสนับสนุนงบประมาณในการส่งเสริม และพัฒนาผลผลิตของชุมชนให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น มีการต่อยอดนวัตกรรมในท้องถิ่นให้เข้าสู่มาตรฐานสากล ปรับตามยุคและสมัยที่เปลี่ยนไป ศึกษาการตลาด มีการเผยแพร่ความรู้เชิงพาณิชย์ เพื่อแข่งขันกับตลาดภายนอกชุมชน

4) ด้านการปกครอง ควรมีการพัฒนา รูปแบบการปกครองโดยให้อิสระแก่ชุมชนใน

การร่วมคิด ร่วมเสนอแนวทางในการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ โดยคงไว้ซึ่งความเป็นชุมชนปากเอะญอ แบบดั้งเดิมไว้ด้วย

5) ด้านการศึกษา ชุมชนควรสนับสนุนการพัฒนาโรงเรียนให้เจริญขึ้น มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเช่น บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษา จัดการเรียนรู้อย่างทั่วถึง เป็นส่วนหนึ่งในการเสนอ และแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและการพัฒนาการมุ่งสืบสานภูมิปัญญาผ่านหลักสูตรท้องถิ่น กิจกรรมปราชญ์ชาวบ้าน

6) ด้านศาสนาและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริม และอนุรักษ์การแต่งกายและการใช้ภาษาแบบเก่าให้คงอยู่

แหล่งอ้างอิง

- จำนง อติวัฒนสิทธิ์.(2540). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วราคม ที่สุกะ.(2544). *สังคมและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาศึกษา.
- พัชรภรณ์ อุทยาน.(2541). *การตั้งถิ่นฐานใหม่สำหรับชาวเขาบริเวณบ้านนาไคร้ ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรบัณฑิต, มหาวิทยาลัยแม่โจ้).